

УДК 378

ФУЧИЛА Олена Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Національний університет «Львівська Політехніка»
e-mail: helenfuchila@gmail.com

БАЛАЦЬКА Любов Петрівна,

старший викладач кафедри іноземних мов,
Національний університет «Львівська Політехніка»
e-mail: lubov.balatska@gmail.com

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ У М. БРЮССЕЛЬ (БЕЛЬГІЯ) НА ПРИКЛАДІ НЕПРИБУТКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «СІТІЗЕНН»

У статті розглянуто основні аспекти неформальної освіти дорослих у багатонаціональному суспільстві Бельгії у її найбільш насиченому іммігрантами регіоні «Брюссель-Столиця». Відмічено переваги та недоліки неформальної освіти та проблеми залучення громадян до навчання у ній. Особливості навчання дорослих в епоху глобалізації та поширення міграційних процесів показано на прикладі діяльності неформальної організації «Сітізенн».

Ключові слова: *неформальна освіта дорослих; Бельгія; Сітізенн; багатонаціональне суспільство; епоха глобалізації.*

Постановка проблеми. Розглядаючи різні аспекти неформальної освіти дорослих, потрібно зауважити, що в епоху глобалізації та поширення міграційних процесів саме вона починає відігравати важливу роль у процесах освіти дорослих. Хоча державна система освіти у будь-якій країні надає освітні послуги з метою отримання учнями сертифікатів державного зразка і тим самим стимулює освіту впродовж усього життя, значний прошарок будь-якого суспільства ніколи не дістанеться цих установ. Причинами цього явища, яке в свою чергу спричиняє функціональну неграмотність представників певної (немалої) частини суспільства, є негативне ставлення до шкільної освіти (через образливе ставлення вчителів чи низький соціальний статус батьків, які свого часу не змогли допомогти дитині впоратись із навчанням). Отже, потрібно шукати інші шляхи залучення дорослих до навчання і підвищення рівня грамотності. Саме таким інструментом є неформальні організації, а досвід

їхньої роботи у розвинених країнах Європи може бути надзвичайно корисним і для розвитку неформальної освіти дорослих в Україні.

Мета статті. Проаналізувати досвід неформальної освіти дорослих на прикладі неприбуткової організації «Сітізенн» у м. Брюссель (Бельгія) з метою його можливого використання у сфері освіти дорослих України.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Сітізенн», відома також як «Центр Навчання-плюс» (флам. – *Vormingplus Brussel*), є неприбутковою народною вищою школою, розташованою у м. Брюссель. Місією організації є підсилення соціальної згуртованості у м. Брюссель через забезпечення соціо-культурної діяльності. Ця діяльність відноситься до неформальної освіти та охоплює культурну, відпочинкову та соціальну сфери. Назва організації «Сітізенн» складається із слів «Сіті» («Місто»), яке визначає територію діяльності організації, та «Зенн» за назвою річки, що протікає через м. Брюссель. Крім того, ця назва співзвучна із поняттям «активне громадянство», яке і є головною метою діяльності організації [1].

Організація сфокусована на вирішенні трьох видів проблем.

Розвиток міста в поєднанні із розвитком спільноти включає роботу над проблемами, з якими стикаються спільноти міста та околиць (зростання нерівності та безробіття, економічний спад, етнічна та соціо-економічна поляризація, тощо) засобами розбудови свідомості суспільства та розвитку міста.

Міжкультурний діалог у мультинаціональному суспільстві – це друге важливе завдання, оскільки етнічна диференціація є характерною для будь-якої столиці сучасного світового глобалізаційного простору, в тому числі і м. Брюссель. Керування процесами спілкування та порозуміння (дебати, дискусії, обмін ідеями тощо) між різними культурними спільнотами та етнічними групами для того, щоб вони могли співіснувати у дружній атмосфері, має сприяти в тому числі і економічному розвитку столиці зокрема і країни в цілому.

Розширення діапазону можливостей – це допомога окремим людям та групам людей, які зазнають соціальної дискримінації. Отже, зміст третього завдання «Сітізенн» – це відродження та розвиток соціальних можливостей таких осіб, використовуючи час занять для підняття самосвідомості та соціальної активності учнів.

Такі цілі було сформовано після проведення аналізу ситуації у регіоні за допомогою так званого SWOT-аналізу (методика стратегічного планування, що допомагає особі чи організації визначити її сильні і слабкі сторони, а також можливості та загрози, англ. – **Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats**), застосованого організацією при створенні її стратегічного плану. Отже, організація докладно аналізує освітні потреби людей, що проживають та працюють у м. Брюссель, для планування своєї роботи.

Основним джерелом фінансування організації є Фламандське міністерство культури. У 2006 р., наприклад, «Сітізенн» отримала від нього близько 500 тис. євро. Організація також отримує фінансову допомогу від уряду регіону Брюссель-Столиця (Відділ культури, молоді та спорту). Хоча організація має певний дохід з реєстраційних внесків (зазвичай дуже малий), пожертв, благодійних внесків тощо, більшість грошових засобів надходить із державного фінансування. Стратегічний план, що включає місію та бачення організації та її стратегічні рішення про те, що потрібно робити, є важливим засобом отримання цих фінансів. Організація складає стратегічний план кожні 4–5 років. Зрештою, порівнюючи до більшості державних освітніх організацій, «Сітізенн» має доволі обмежені ресурси [2].

Такі освітні центри як «Сітізенн» мають зазвичай малочисельний персонал. Всі викладачі та організатори навчальних програм (разом дев'ять осіб) працюють тут на підставі довготермінових контрактів без фіксованих часових рамок. Оплата праці невисока у порівнянні із державними освітніми закладами, при тому що умови праці у неформальному секторі освіти дорослих учасники описують як важкі. Оскільки організація пристосовується до потреб дорослих учнів, заняття часто проводяться у вихідні та поза межами звичайного робочого часу. Це вимагає величезних затрат енергії від працівників. Оскільки важливим є використання життєвого досвіду учнів у процесі навчання, вчителі та організатори повинні бути гнучкими не тільки з освітньої точки зору. Крім цього, для розширення доступу до специфічних цільових груп важливо мати персонал із різних культурних середовищ.

Важливим аспектом для профілювання цільових груп у такому багатонаціональному місті, як Брюссель, є мова потенційних учасників. Близько 55 % відсотків усіх сучасних учасників «Сітізенн» вважаються фламандцями (що означає, що їхня рідна мова – фламандська). 45% учасників не є фламандцями, вони або належать до регіону Валонія, або є іммігрантами, що мають іншу рідну мову. Тим не менше, більшість заходів у «Сітізенн» відбувається фламандською. Координатори організації вважають, що це може бути цілком корисне для тих учасників, які не є фланомовними, тобто, дає їм можливість краще вивчити і практикувати фламандську мову та є радше мотивацією до відвідування уроків чи участі у інших видах діяльності, ніж перешкодою. Однак, у половині випадків на заняттях відбувається паралельний переклад з фламандської на французьку, англійську, арабську чи інші мови. Це означає, що 50% програм «Сітізенн» є двомовними, і метою такої практики є залучення більшої кількості громадян із низьким рівнем грамотності, отже, підвищення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці [3, с.61].

Учасники курсів у «Сітізенн» – це, в основному, жінки (65%). Організація не намагається залучати більше чоловіків, оскільки не це є для неї пріоритетом. Лише в деяких випадках викладачі намагаються залучати учасників чоловічої статі непрямим шляхом, наприклад, заохочуючи жінок-учасниць приводити на заняття їхніх чоловіків та дітей. Головним завданням організації є розповсюдження інформації про можливості навчання, а не їхня гендерна спрямованість. [4, с. 50]. Більше того, організація зазвичай не забезпечує догляд за дітьми учасників, маючи відносно невелике фінансування. Догляд за дітьми здійснюється тільки під час більш масових заходів та деяких курсів та занять, орієнтованих на родину. Тим не менше, той факт, що відсутність догляду за дітьми могла би бути перешкодою для участі у навчанні, у «Сітізенн» сприймають серйозно і, наприклад, уникають діяльності у середу в другій половині дня, коли немає занять у школах.

Хоча багато видів діяльності є безкоштовними, через особливості фінансування організації неможливо забезпечити безоплатність усіх заходів. Один з основних принципів організації по відношенню до внесків є таким: вартість занять не повинна бути перешкодою для участі. Отже, оплата навчання є диференційованою: нелегальні іммігранти та біженці без доходів навчаються безкоштовно; дорослі, що отримують допомогу по безробіттю, мають право на знижки; учні та особи похилого віку можуть бути повністю звільнені від оплати; інші дорослі сплачують повну вартість, яка складає максимум 15 євро на день.

Зазвичай організація не вимагає жодного документального підтвердження статусу учасника навчання, намагаючись, по-перше, завоювати довіру учасників, і, по-друге, уникнути зайвої паперової роботи.

Існує декілька елементів, що їх використовує організація з метою запропонувати дорослим (із зони ризику чи ні) доступ до неформальної освіти. Один із них, що стосується організаційного контексту – це співробітництво із іншими організаціями. «Сітізенн» надто мала, щоб здійснювати великі проекти самотужки. Співпраця із іншими компаніями та організаціями створює такі можливості, а саме, по-перше, збільшити масштаб діяльності, по-друге, залучати до навчання нові цільові групи [5].

Зміст курсів та методи навчання базуються на трьох вищезгаданих завданнях. В освітній діяльності організації ці теми не розділяють на окремі курси, а опрацьовують інтегрованим чином, оскільки у реальному житті вони завжди тісно пов'язані. Звичайно, освітні теми, що стосуються особистісного розвитку, стосунків, саморозвитку, самосвідомості тощо є найбільш популярними незалежно від цільової групи.

Як свідчить досвід Сітізенн, навчання в напрямку міжкультурних компетенцій та навичок також популярне, і це напевно не випадково. Одним із найголовніших стартових положень усіх видів діяльності у Сітізенн є їхня прив'язка до життєвих ситуацій. Тут вважають, що навчання повинно бути пов'язане із подіями реального життя та темами, що впливають на людей щодня. Такі реалістичні ситуації та теми – це життя у спільноті, сусіди, навчання дітей у школі, робота та безробіття, дорожній рух, спілкування із представниками інших національних та релігійних спільнот, покращення умов проживання тощо. Звичайно, ці види діяльності наповнені для слухачів змістом, відомі їм та цікаві. Для мігрантів велике значення має також можливість говорити про країну їхнього походження, родину та інші важливі для них теми [6].

Очевидно, що дорослі учні приносять на заняття величезний багаж життєвого досвіду та навичок, а також набутих знань. Вчителі не ігнорують його, але цінують цей досвід і використовують його під час занять. Міцний зв'язок між потребами учнів та темами занять – це також засіб для того, щоб зробити навчання та освіту більш особистісно спрямованими та, водночас, бажаними [7].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналізуючи різні аспекти діяльності неприбуткової неформальної організації «Сітізенн» (м. Брюссель, Бельгія), автори констатують, що неформальна освіта дорослих є незаперечним інструментом досягнення декількох цілей державного значення: міжетнічної та міжрелігійної злагоди у мультинаціональному суспільстві, покращення соціального статусу та конкурентоспроможності громадян на сучасному ринку праці (як у своїй країні, так і за кордоном), як наслідок – зменшення рівня маргіналізації та криміналізації суспільства, отже, підвищення економічного рівня та статусу країни в цілому на міжнародній арені глобалізованого світового простору. Подальше вивчення та глибокий аналіз інструментів та програм неформального навчання дорослих у розвинених країнах Європи та світу дозволить успішно розвинути його і в Україні, використовуючи його переваги та уникаючи недоліків.

Список бібліографічних посилань

1. Voortgangsrapport Citizenne 2008, Brussel: Citizenne. URL: <https://anzdoc.com/voortgangsrapport-voedselteams-vzw.html>
2. Beleidsplan Citizenne 2006–2009 / Brussel: Citizenne, 2005. 62 p.
3. Vermeersch L., Vandenbroucke A. The access of adults to formal and nonformal adult education. Country report: Belgium (Flemish Community) / Higher Institute for Labour Studies: Leuven, 2009. 142 p.
4. Federatie van Organisaties voor Volksontwikkelingswerk. – Boekstaven 2008. Het stavenboek van het sociaal-cultureel volwassenenwerk. FOV: Brussel, 2008. 233 p.
5. Mukan N., Fuchyla O. Functional literacy learning in the system of adult education in Belgium. *Advanced education*. Kyiv, 2016. № 6. С.34–39.
6. Schmidt-Behlau B. Implementing intercultural learning activities. A methodological guide / Bonn: DVV international, 2008. 54 p.
7. Gadus J., Gadusova Z., Haskova A. Specifics of Adult Continuing Education. *Proceedings of the ninth DELOS workshop digital libraries for distance learning*, 15-17 April 1999, P.37–41.

References

1. *Voortgangsrapport Citizenne 2008*, Brussel: Citizenne. Retrieved from <https://anzdoc.com/voortgangsrapport-voedselteams-vzw.html>
2. Citizenne (2005), *Beleidsplan Citizenne 2006-2009*. Brussel: Citizenne.
3. Vermeersch L. & Vandenbroucke A. (2009), *The access of adults to formal and nonformal adult education. Country report: Belgium (Flemish Community)*. LL2010 project, Subproject 5. K.U.Leuven (University of Leuven) - Higher Institute for Labour Studies: Leuven.
4. FOV (2008), *Boekstaven 2008. Het stavenboek van het sociaal-cultureel volwassenenwerk*. Brussel: FOV.
5. Mukan, N., Fuchyla, O. (2016). Functional literacy learning in the system of adult education in Belgium, *Advanced education*, 6, 34–39.
6. Schmidt-Behlau, B. (ed.) (2008), *Implementing intercultural learning activities. A methodological guide*. Bonn: DVV international.
7. Gadus J., Gadusova Z. & Haskova A. (1999), *Specifics of Adult Continuing Education*. Proceedings of the ninth DELOS workshop digital libraries for distance learning, 15–17 April 1999. 37–41.

FUCHYLA Olena,

PhD in Pedagogy, Associate Professor of Foreign Languages Department,
Lviv Polytechnic National University
e-mail: helenfuchyla@gmail.com

BALATSKA Liubov,

Senior Lecturer of Foreign Languages Department, Lviv Polytechnic National University
e-mail: lubov.balatska@gmail.com

NON-FORMAL ADULT EDUCATION IN BRUSSELS (BELGIUM) EXEMPLIFIED BY ACTIVITY OF NON-PROFIT ORGANIZATION “CITIZENNE”

Abstract. *Introduction. Considering different aspects of non-formal adult education, it is worth mentioning that it begins to play a vital role in adult education in the age of globalization and spread of migration processes in the world. Though a system of formal education in any country provides educational services having the aim of formal certificates given to those fulfilling all educational requirements, there is a wide range of*

citizens who will never participate in it. This social phenomenon, which occurs due to some faults of school education, causes the spread functional illiteracy in a society. Therefore, it is necessary to find other ways of including adults to educational process and increasing their literacy level.

Purpose. The purpose of the article is to analyze the experience of organizing the non-formal adult education exemplified by the nonprofit organization "Citizenne" in Brussels (Belgium) for its eventual application in the sphere of adult education of Ukraine.

Results. The ways of attracting low-skilled adults to education are proposed by the investigated nonprofit organization representing Belgian non-formal adult education. Its management and employees work hard planning, creating and providing integrative intercultural programs including language studies, economic knowledge, self-development training etc., which are extremely useful for creating the air of cooperation and confidence among the versatile citizens of the Brussels region. This can be achieved by acquiring, besides literacy skills, some additional knowledge about history and development of other nations and peoples and, so, learn how to respect their representatives and fruitfully cooperate with them.

Therefore, the investigated experience of this nonprofit representative of Belgian non-formal education can be extremely useful for the development of similar programs in Ukraine.

Originality. This research has been done for the first time with the use of original literature sources.

Conclusion. Having analyzed different aspects of educational activities of nonprofit organization, the authors can conclude that non-formal adult education can be the tool for achieving several aims of state significance: interethnic and interreligious concord in the multinational society, improving the social status and competitiveness of the citizens on the modern labour market in their own country and abroad. Their activity helps to lower the level of marginalization and, accordingly, criminalization of the society, so it stimulates the improvement of economic level in particular and the status of the country in general on the scene of modern globalized world. Further investigations and careful analysis of tools and programs for non-formal adult education in the developed countries of European Union will allow developing it in Ukraine, using its advantages and avoiding their drawbacks.

Key words: non-formal adult education, Belgium, Citizenne, multinational society, age of globalization.

Одержано редакцією 08.12.2017
Прийнято до публікації 12.12.2017